

موسسه تحقیقات علوم دامی کشور

وزارت جهاد کشاورزی
سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی

مدیریت بره‌های تازه متولد شده

نویسنده
حسن خمیس آبادی
۱۴۰۰

سرشناسه	: خمیس آبادی، حسن، ۱۳۵۰-
عنوان و نام پدیدآور	: مدیریت بره‌های تازه متولد شده / نویسنده حسن خمیس آبادی، همکار رضا ناصری‌هرسینی؛ [برای] وزارت جهاد کشاورزی، سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی، موسسه تحقیقات علوم دامی کشور؛ تهیه شده در موسسه تحقیقات علوم دامی کشور، دفتر شبکه دانش و رسانه‌های ترویجی.
مشخصات نشر	: تهران: سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی، معاونت آموزش و ترویج کشاورزی، نشر آموزش کشاورزی، ۱۴۰۰.
مشخصات ظاهری	: ۲۹ص. مصور (بخشی رنگی).
شابک	: ۹۷۸-۹۶۴-۵۲۰-۹۸۲-۵
وضعیت فهرست‌نویسی	: فیبا
موضوع	: بره‌ها -- نوزادی
موضوع	: Lambs -- Infancy
موضوع	: آپستنی و زایمان دامی
موضوع	: Veterinary obstetrics
شناسه افزوده	: ناصری‌هرسینی، رضا، ۱۳۶۳-
شناسه افزوده	: سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی. معاونت آموزش و ترویج کشاورزی. نشر آموزش کشاورزی
شناسه افزوده	: ایران. وزارت جهاد کشاورزی. دفتر شبکه دانش و رسانه‌های ترویجی
شناسه افزوده	: سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی
رده‌بندی کنگره	: SF۳۷۷/۵
رده‌بندی دیویی	: ۶۳۶/۳۰۸۹
شماره کتابشناسی ملی	: ۸۵۱۱۰۷۲
وضعیت رکورد کتابشناسی	: فیبا

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۵۲۰-۹۸۲-۵

ISBN: 978-964-520-982-5

عنوان: مدیریت بره‌های تازه متولد شده

نویسنده: حسن خمیس آبادی

همکار: رضا ناصری هرسینی

طراح روی جلد: مجید توکلی

مدیر داخلی: ویدا همتی

تهیه شده در: مؤسسه تحقیقات علوم دامی کشور- دفتر شبکه دانش و رسانه‌های ترویجی

ناشر: نشر آموزش کشاورزی

شمارگان: ۱۰۰۰

نوبت چاپ: اول / ۱۴۰۰

قیمت: رایگان

مسئولیت صحت مطالب با نویسنده است.

شماره ثبت در مرکز فن‌آوری اطلاعات و اطلاع‌رسانی کشاورزی ۵۸۸۴۶ به تاریخ ۱۳۹۹/۱۰/۲۹ است.

نشانی: تهران، بزرگراه شهید چمران، خیابان یمن، پلاک ۱ و ۲، معاونت ترویج،

صندوق پستی: ۱۱۱۱۳-۱۹۳۹۵، تلفکس: ۰۲۱-۲۲۴۱۳۹۲۳

مقدمه	۴
۱- قواعد زمان زایش	۵
۱-۱- بازدید مکرر از آغل دامها	۵
۱-۲- میش‌ها را بعد از زایمان به قفس‌های زایمان منتقل کنید	۷
۱-۳- اطمینان حاصل کنید که بره آغوز کافی دریافت می‌کند	۹
۲- مدیریت پس از زایش	۱۴
۳- پیچیدگی‌ها و مشکلات مواجه با بره‌های تازه متولد شده	۱۷
۳-۱- افت دمای بدن و گرسنگی	۱۷
۳-۲- بره‌های یتیم	۲۰
۳-۳- قطع دم و اخته کردن	۲۵
لیست ابزار و مواد مورد نیاز برای زمان بره‌زایی در گله	۲۹

مقدمه

در مزارع پرورش گوسفند در هیچ دوره‌ای از سال سرمایه‌گذاری روی زمان و اجرای روش‌های مدیریتی به اندازه زمان بزه زایی حائز اهمیت نیست. موفقیت مالی هر واحد پرورش گوسفند تا حد زیادی در گرو به حداکثر رساندن مقدار کیلوگرم بزه از شیر گرفته شده به ازای هر میش است، هرچند به حداقل رساندن هزینه‌های تولید نیز همواره باید مورد توجه باشد. مقدار کیلوگرم بزه از شیر گرفته شده به ازای هر میش به نوبه خود به حفظ و زنده ماندن بزه‌های متولد شده بستگی دارد. درصد عمده مرگ و میر بزه‌ها در زمان تولد یا به فاصله کوتاهی پس از آن اتفاق می‌افتد.

سه دلیل اصلی مرگ و میر بزه‌ها در حوالی زمان تولد آن‌ها عبارتند از: (۱) وقوع مشکل در طی فرآیند زایش؛ (۲) گرسنگی و تغذیه ناکافی بزه‌ها و (۳) هیپوترمی^۱ (افت دمای بدن).

بنابراین اجرای دقیق روش‌های مدیریتی مربوط به زمان زایش برای بقای اقتصادی واحد پرورش گوسفند ضروری است.

1- Hypothermia

۱- قواعد زمان زایش

۱-۱- بازدید مکرر از آغل دامها

مشکلات مرتبط با فرآیند تولد بهره ها را می توان یکی از دلایل اصلی مرگ و میر بهره ها دانست. تلفات ناشی از بروز این دسته از مشکلات را می توان با بازدید مکرر از آغل و محل زایمان میش ها و کمک رسانی به موقع به میش کاهش داد. بهتر است هر سه تا چهار ساعت یکبار وضعیت میش های آبستن را رصد کرد. البته چنانچه میش ها را در ساعت ۱۱ شب یا در طی نیمه شب رصد کرده اید، بررسی مجدد آن ها تا پیش از ساعت پنج یا شش صبح ضرورتی ندارد. میش هایی که در این بازه زمانی زایش داشته باشند به طور معمول در بازدید آخر شب علائم مشهود زایمان را نشان خواهند داد.

میش ها در نزدیکی زمان زایمان بی قرار و مضطرب بوده و ممکن است برای به عهده گرفتن مراقبت از دیگر بهره های تازه متولد شده در گله تلاش کنند. به طور معمول میش ها با نزدیک شدن زمان زایمان از هسته اصلی گله فاصله گرفته و خود را از دیگر میش ها جدا می کنند و غالباً یک کنج یا فضایی در امتداد یک دیوار یا آخور را برای خود انتخاب می کنند.

محل در نظر گرفته شده برای زایمان میش ها باید خشک، دارای بستر مناسب و عاری از اشیاء و وسایل سرد یا سرمازا که موجب سرد شدن بدن بهره های تازه متولد شده می شوند، باشد. مجهز کردن محل زایمان میش ها به اسباب گرمایشی، چندان ضروری نیست و خشک بودن و دور کردن اجسام و وسائل سرمازا از محل زایمان در اولویت اقدامات لازمه در این رابطه قرار دارد. فرآیند زایمان بین میش های مختلف ممکن است تفاوت زیادی با یکدیگر داشته باشد. بهتر است میش هایی که در محل زایمان قرار

گرفته‌اند را به حال خود گذاشته و مزاحمتی برای آن‌ها ایجاد نکرد. به طور معمول با شروع زور زدن‌های میش و پدیدار شدن کیسه‌های آب، خروج بره از رحم در فاصله ۴۵ تا ۶۰ دقیقه بعد اتفاق می‌افتد و بره در شرایط نرمال باید ۳۰ تا ۴۵ دقیقه پس از پدیدار شدن پاهای جلویی خود به دنیا بیاید. بعد از تولد نخستین بره (در آبستنی‌های دو یا چندقلو) بره‌های بعدی به طور معمول در فاصله ۳۰ دقیقه بعد به دنیا خواهند آمد. تأخیر در تولد بره در خارج از محدوده زمانی ذکر شده ممکن است نشانه‌ای از بروز مشکل در فرآیند زایمان باشد. در این مواقع باید میش را معاینه کرده و در صورت لزوم به تسهیل فرآیند زایمان کمک کرد. قبل از شروع کمک به میش، فرد معاینه‌کننده باید ناحیه دستگاه تناسلی میش (فرج و اطراف آن) را با آب و صابون ملایم شستشو دهد. علاوه بر این، فرد معاینه‌کننده نیز باید پیش از معاینه یا کمک کردن به میش دست‌ها و بازوهای خود را به طور کامل شسته و دستکش‌های مخصوص دامپزشکی به دست کند.

شکل ۱- دستکش دامپزشکی

در شرایطی که برای تولد یک بره به کمک و مداخله دامدار نیاز است، باید بعد از تولد نخستین بره، رحم میش را برای وجود بره های دیگر معاینه کرد. در رابطه با بره هایی که به کمک دامدار و با کشیدن آن ها از رحم خارج شده اند، می توان برای کمک به تحریک تنفس، تکه ای کاه را به آرامی به بینی بره وارد کرد. چنانچه در هنگام زایمان ابتدا پاهای عقبی بره از واژن میش خارج شود، می بایست پس از تولد بره، آن را به آرامی و با گرفتن پاهای عقب به صورت سرورته و آویزان نگه داشت تا شرایط برای خروج مایعات جنینی از شش های بره تسهیل شود.

۱-۲- میش ها را بعد از زایمان به قفس های زایمان^۱ منتقل کنید

در صورت امکان اجازه دهید تا میش ها در محلی که خود انتخاب کرده اند زایمان کنند. منتقل کردن میش هایی که فرآیند زایمان آن ها آغاز شده به قفس های انفرادی یا هر مکان در نظر گرفته شده دیگری می تواند فرآیند زایمان را با تأخیر مواجه کرده و عوارض نامطلوب بعدی را به دنبال داشته باشد. علاوه بر این، اجازه دادن به تکمیل فرآیند زایمان پیش از انتقال میش به قفس های انفرادی، به خشک تر ماندن بستر قفس ها، و در نتیجه کاهش حجم کار دامدار، و نیز به جلوگیری از آسیب دیدن بره ها در زایش های چندقلو کمک می کند.

در صورت تمایل به استفاده از قفس های انفرادی زایمان در مزرعه خود باید توجه داشته باشید که ابعاد قفس ها باید حداقل $1/5 \times 1/5$ متر و فاصله بین تخته ها یا میله های مورد استفاده برای ساخت دیواره قفس ها نیز حداکثر

۱- قفس های انفرادی زایمان اگرچه جزء ملزومات ضروری در واحدهای داشتی پرورش گوسفند به حساب نمی آیند، اما می توانند در تسهیل فرآیند زایمان به میش و دامدار کمک کنند. قفس های انفرادی زایمان قفس های کوچک و عموماً قابل جابجایی هستند که با شروع فصل زایمان در دامداری نصب یا استقرار داده می شوند. این قفس ها مکانی ایمن و اختصاصی را برای میش فراهم می آورند و پس از زایمان میش ها و بره ها می توانند در پناه این فضای راحت و محافظت شده با یکدیگر انس بگیرند.

هشت سانتی متر باشد. البته نژادهای بزرگ جثه یا نژادهای چندقلوزا ممکن است به قفس‌های بزرگتری نیاز داشته باشند. شرایط محیطی قفس زایمان تأثیر زیادی روی سلامت و بقای بره تازه متولد شده دارد. قفس‌های زایمان باید همواره خشک و از بستر مناسب برخوردار بوده و از ابزار و وسائل سرد و سرمازا به دور باشند. در محیط‌های دارای کف سیمانی باید ابتدا کف را با یک لایه آهک یا خاک اره پوشانده و سپس کاه به عنوان لایه فوقانی بستر مورد استفاده قرار گیرد. کف‌های بتنی معمولاً سرد و مرطوب بوده و در صورت پوشانده نشدن ممکن است موجب سرد شدن بدن بره‌های تازه متولد شده و ابتلای آن‌ها به پنومونی شوند. چنانچه برای دامدار مقدور باشد بهتر است قفس‌های زایمان را در فاصله بین خروج و ورود میش‌ها تمیز کرد. ظرف خوراک و سطل آب قفس‌های انفرادی زایمان باید به طریقی دور از دسترسی بره‌های تازه متولد شده نگه داشته شوند.

شکل ۲- قفس‌های انفرادی زایمان

برای میش و بره/بره‌های آن ۲۴ تا ۴۸ ساعت اول بعد از زایمان، زمان بحرانی بوده و از اهمیت زیادی برخوردار است. در طی این مدت اخت شدن مادر و بره اتفاق افتاده و میش و بره/بره‌های آن یکدیگر را شناسایی می‌کنند. مزیت دیگر استفاده از قفس‌های انفرادی زایمان این است که شرایط را برای نظارت دقیق‌تر میش‌ها و بره‌های تازه متولد شده توسط دامدار را فراهم می‌کند.

به هنگام انتقال میش‌ها به قفس‌های انفرادی زایمان، ناف بره را گره زده و در محلول ید هفت درصد غوطه‌ور سازید. در موارد بسیاری که طول بند ناف کمتر از پنج سانتی‌متر باشد نیازی به گره زدن آن نیست. محلول ید از بروز عفونت در محل بند ناف جلوگیری کرده و سبب خشک شدن سریع‌تر بند ناف می‌شود.

۱-۳- اطمینان حاصل کنید که بره آغوز کافی دریافت می‌کند

آغوز به شیر تولید شده به وسیله میش در ۱۸ ساعت آغازین بعد از زایمان اطلاق می‌شود. آغوز ارزش تغذیه‌ای بسیار بالایی برای بره‌های تازه متولد شده دارد. آغوز حاوی آنتی‌بادی‌های ضروری است که از بره‌های تازه متولد شده در برابر برخی بیماری‌های خاص محافظت می‌کند و علاوه بر این انرژی لازم برای گرم نگه داشتن بدن بره را فراهم می‌کند. میزان ذخایر انرژی در بدن بره‌های تازه متولد شده اندک بوده و از سوی دیگر نسبت سطح بدن به وزن بدن آن‌ها بالاست؛ از این روی بره‌های تازه متولد شده مستعد افت دمای بدن هستند.

بره‌ها باید در فاصله ۳۰ تا ۶۰ دقیقه پس از تولد آغوز کافی دریافت کنند. برای اطمینان از این امر سرپستانک‌های میش را بعد از زایمان چندبار بدوشید تا ترکیبات موم ماندنی که غالباً سبب انسداد مجرای سرپستانک‌ها

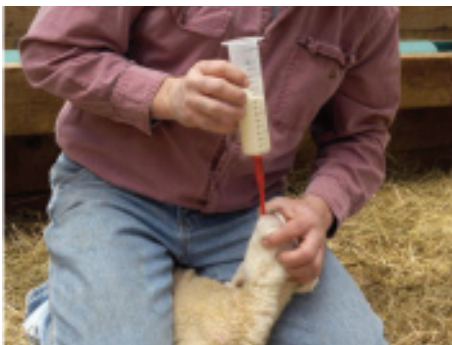
می‌شوند را خارج سازید. در برخی موارد ممکن است بره‌هایی که ظاهراً تحت مراقبت و رسیدگی مادر قرار گرفته‌اند نیز به دلیل انسداد مجرای سرپستانک‌ها شیر کافی دریافت نکنند. با دوشیدن سرپستانک‌ها می‌توان از تولید شیر در پستان میش نیز اطمینان حاصل کرد. لازم است تا در ساعت‌های اول پس از تولد، روند رسیدگی مادر به بره را زیر نظر داشته و از مصرف شیر کافی توسط بره اطمینان حاصل کرد. با لمس معده بره‌ها و بررسی میزان پُر بودن آن نیز می‌توان از مصرف مقادیر کافی شیر و پرستاری مناسب مادر از بره‌ها اطمینان یافت. کوتاه کردن و تراشیدن پشم میش‌ها پیش از زایمان و در ناحیه حد فاصل بین دو پای عقب، به ویژه در میش‌هایی با پشم‌های بلند که به دلیل چسبیدن مدفوع به آن حالتی پلاک مانند و سخت پیدا کرده است، توانایی بره برای رسیدن به پستان مادر را افزایش خواهد داد.

شکل ۳- تراشیدن پشم میش‌ها پیش از زایمان در ناحیه حد فاصل بین دو پای عقب

اکثر بره‌ها مدت کوتاهی پس از تولد از رفلکس مکیدن قدرتمندی برخوردارند و در صورت دسترسی به سرپستانک و شناسایی آن، به خوبی می‌توانند از شیر مادر تغذیه کنند. در هر حال، بره‌هایی که از پرستاری و شیر مادر برخوردار نشده‌اند نیاز به کمک دارند. در چنین مواردی ممکن است نیاز باشد تا دهان بره را به سرپستانک نزدیک کرده و یا مقداری شیر را با دوشش وارد دهان بره کنیم تا عمل میک زدن را آغاز کند. در هر حال باید توجه داشت که کمک به بره برای تغذیه از پستان مادر باید مقدم بر دیگر روش‌های مورد استفاده برای خوراندن آغوز به بره باشد.

در برخی موارد بره حتی با کمک دامدار نیز قادر به مصرف شیر از پستان میش نیست. این بره‌ها ممکن است کوچک، ضعیف، سرمازده یا دارای جراحت بوده و به هر دلیلی توسط میش پس زده شوند. در چنین مواردی استفاده از لوله‌های معدی برای خوراندن آغوز به بره اجتناب‌ناپذیر خواهد بود. لوله‌های معدی بره که از یک سوی قابلیت اتصال به سرنگ دارند از فروشگاه‌های مربوطه قابل تهیه بوده و باید در هر دامداری موجود باشد. با نگه داشتن سر بره در موقعیت طبیعی مکیدن شیر (حالتی مشابه زمان مکیدن شیر از پستان مادر) لوله را از کناره‌های دهان وارد دهان بره کنید و با هدایت مسیر لوله از زیر سقف دهان به طرف پایین، لوله را وارد مری بره کنید.

شکل ۴- لوله معدی بره

هیچ گاه لوله را با فشار وارد دهان و مری بره نکنید، بلکه اجازه دهید تا بره با سعی در بلعیدن لوله آن را به تدریج وارد مری خود کند. در هنگام ورود لوله به مری و هدایت آن به سمت معده می‌توان لوله را از زیر پوست گردن بره لمس کرد. به طور معمول لوله معدی برای ورود به معده بره باید در حدود ۳۰ سانتی‌متر پایین فرستاده شود. اگرچه بروز خطا در مسیر هدایت لوله معدی و ورود آن به نای (مجرای تنفسی) بره چندان محتمل نیست، اما بهتر است بعد از ورود لوله به دهان و هدایت آن به سمت گردن بررسی کرد که آیا هوا از لوله خارج می‌شود یا خیر (به صدای جریان هوا در لوله معدی گوش دهید یا انتهای لوله را مرطوب کرده و دقت کنید که آیا حباب هوا در انتهای لوله تشکیل می‌شود یا خیر). بعد از وارد کردن لوله به معده بره، آغوز را به آرامی به بره بخورانید. بره‌ها باید به ازای هر ۴۵۰ گرم از وزن بدن خود ۲۰ سی‌سی آغوز در ۳۰ دقیقه اول بعد از تولد دریافت کنند. بسیاری از بره‌ها پس از تغذیه اولیه با لوله معدی و در صورت پس زده نشدن توسط مادر، تغذیه از پستان میش را آغاز خواهند کرد. اگر چنین نشد، بهتر است که هر دو تا سه ساعت یکبار با استفاده از لوله معدی بره را تغذیه کرد.

منبع آغوز مورد استفاده در این موارد نیز یکی از مسائلی است که دامدار باید به آن توجه داشته باشد. طبق انتظار اولین انتخاب ما استفاده از آغوز مادر بره خواهد بود. اگر بنا به هر دلیل آغوز مادر در اختیار نبود، می‌توان از آغوز میش دیگری که به تازگی زایمان کرده است استفاده کرد. منجمد و ذخیره کردن آغوز بدست آمده از میش‌هایی که بره خود را از دست داده‌اند یا میش‌هایی که تنها یک بره به دنیا آورده و در عین حال قدرت شیروراری بالایی دارند ایده مفیدی است که باید مورد توجه دامداران قرار داشته باشد. بهتر است آغوز را پیش از انجماد توزین کرده و سپس در ظرف‌های قالب یخ یا کیسه‌های فریزر منجمد کرد. در هنگام نیاز به استفاده از این منبع ذخیره، باید آغوز را با حرارت غیرمستقیم (حمام آب) گرم و ذوب کرد و نباید از حرارت مستقیم یا ماکروویو بدین منظور استفاده کرد؛ چرا که با استفاده از روش‌های

اخیر حرارت زیادی که تخریب آنتی بادی های آغوز را به دنبال خواهد داشت به آغوز منتقل می شود. در شرایط اضطراری می توان از آغوز بز یا گاو نیز استفاده کرد. امروزه در بازار جایگزین های مصنوعی آغوز نیز در دسترس است.

شکل ۵- آغوز منجمد و شیوه معمول یخ زدایی

شکل ۶- نمونه ای از جایگزین های مصنوعی آغوز برای بره

۲- مدیریت پس از زایش

باید در چند روز اول پس از تولد بره وضعیت میش و بره/بره‌های آن را به دقت تحت نظر داشت. بره‌های سالم حالتی پر جنب و جوش دارند، در هنگام بلند شدن غالباً بدن خود را می‌کشند و در هنگام شیر خوردن دم خود را تکان می‌دهند. ظاهر لاغر و نحیف بره ممکن است نشانه‌ای از گرسنه ماندن آن باشد. شیروار بودن مادر این بره‌ها را بررسی کنید. ممکن است کوچک‌ترین بره میش‌هایی که زایش چندقلو داشته‌اند نتواند در رقابت با دیگر بره‌ها شیر کافی مصرف کند. چنانچه مدفوع بره‌ها روی دیواره زیرین دم مالیده و خشک شود، ممکن است با مشکل یبوست در بره‌های تازه متولد شده نیز مواجه شوید. تمیز کردن این ناحیه با پارچه مرطوب سبب کاهش شدت و رفع این مشکل خواهد شد.

مدت زمان نگه داشتن میش و بره در قفس‌های انفرادی زایمان بیش از هر چیز به تعداد قفس‌های موجود در دامداری و نرخ بره‌زایی میش‌ها بستگی خواهد داشت. بره‌های تک قلو قوی و سالم را می‌توان ۲۴ تا ۳۶ ساعت و بره‌های دوقلو را می‌توان ۴۸ ساعت بعد از زمان تولد از قفس‌های انفرادی زایمان خارج کرد. ممکن است لازم باشد تا بره‌های سه قلو و میش‌هایی با بره‌های ضعیف برای سه روز یا بیشتر در قفس‌های انفرادی زایمان نگهداری شوند. پس از گذشت زمان‌های مذکور میش‌ها و بره‌ها را هر چه سریع‌تر از قفس‌های انفرادی زایمان خارج کنید، چراکه هر چه زمان محبوس و محدود بودن آن‌ها در این قفس‌ها بیشتر شود، احتمال مواجه شدن بره‌ها با پنومونی و اسهال نیز افزایش خواهد یافت. از طرف دیگر در زمان حضور میش‌ها در قفس‌های انفرادی زایمان حجم نیروی کار لازمه در دامداری نیز بیشتر خواهد بود.

قبل از خارج کردن میش ها و بره ها از قفس های انفرادی، اطلاعات مربوطه به میش ها و بره ها را ثبت کنید. از ابزار مناسب شناسایی بره ها (شماره گوش، رنگ، برش های گوش و ...) نیز در این زمان استفاده کنید. فراهم کردن امکان شناسایی هر میش و بره هایش در گله می تواند ابزار مدیریتی بسیار مفیدی برای دامدار باشد. وجود بره های لاغر و ضعیف ممکن است نشانه ای از وجود مشکل در سلامت میش (مانند ورم پستان) یا قابلیت شیرواری ضعیف آن باشد.

کمبود سلنیوم و یا ویتامین E می تواند سبب بروز بیماری عضله سفید در بره ها شود. برای اجتناب از بروز این بیماری و برای حفظ سلامتی و کارایی عمومی گله، میش های گله خود را در طی دوره آبستنی با مکمل های کامل معدنی حاوی سطوح بالای سلنیوم که برای دوره آبستنی میش ها تنظیم شده اند تغذیه کنید. علاوه بر این، بهتر است در مناطق مواجهه با کمبود سلنیوم، بره ها نیز پس از تولد ۰/۵ سی سی محلول تزریقی سلنیوم-ویتامین E در روز یا یک روز در میان دریافت کنند.

شکل ۷- بره های مبتلا به بیماری عضله سفید

در رابطه با مزارعی که در سیستم مدیریتی آن‌ها میش‌ها و بره‌ها بلافاصله پس از زایش به چراگاه و مرتع فرستاده می‌شوند، بهتر است در فاصله دو تا سه هفته قبل از زایش یا در زمان خروج میش‌ها از قفس‌های انفرادی زایمان، داروهای ضدکرم به میش‌ها خورانده شود. میش‌ها به طور معمول در طی هفته‌های آخر آبستنی با افزایش تعداد لارو کرم‌ها در بدن مواجه هستند که این رویه بعد از زایش نیز ادامه می‌یابد. بهتر است بعد از خروج از قفس‌های انفرادی زایمان و در صورت امکان، میش‌ها و بره‌ها قبل از ورود به ترکیب اصلی گله مدتی در قفس‌هایی در کنار سه یا چهار میش دیگر و بره‌های آن‌ها قرار داده شوند. این کار به انعطاف‌پذیر شدن میش‌ها و بره‌ها در برابر شرایط محیطی کمک خواهد کرد. در طی این دوره نیز باید میش‌ها و بره‌ها را تحت نظر داشت تا بره‌هایی که احتمالاً توسط مادر پس زده می‌شوند را شناسایی کرد. بعد از یک تا دو روز می‌توان میش‌ها را در گروه‌های بزرگتر یا در ترکیب کلی گله جای داد.

بعد از خارج کردن هر میش و بره/بره‌هایش از قفس‌های انفرادی زایمان، باید قفس‌ها را تمیز کرده و بستر آن‌ها را تعویض کرد. حتی اگر محیط قفس، تمیز به نظر می‌رسد نیز تمیز کردن و تعویض بستر را فراموش نکنید، چرا که ادرار و مدفوع موجود در قفس به عنوان منابع تولید آمونیاک عمل خواهند کرد که برای شش‌های بره‌های تازه متولد شده مضر بوده و می‌تواند سبب بروز پنومونی در بره‌هایی شود که قرار است وارد قفس شوند.

۳- مسائل و مشکلات مواجه با بهره های تازه متولد شده

۳-۱- افت دمای بدن و گرسنگی

افت دمای بدن ممکن است معلول عوامل مختلفی از جمله قرار گرفتن در معرض جریان هوا و محیط سرد، ضعف بدنی، شوک و گرسنگی باشد. بهره های دچار افت دمای بدن ظاهری ضعیف، لاغر، سست و کم تحرک دارند و در موارد ابتلای شدید، ممکن است بهره ها قادر به بالا نگه داشتن سر خود نبوده و حتی ممکن است از هوش بروند. ممکن است گوش ها و دهان این بهره ها سرد بوده و بره توانایی مک زدن و مصرف شیر را نداشته باشد. دمای طبیعی بدن بهره ها در حدود $38/8$ تا $39/4$ درجه سانتی گراد است. بره هایی که دمای بدن آن ها کمتر از $37/7$ درجه سانتی گراد باشد را به عنوان بره های مبتلا به افت دمای بدن در نظر می گیریم. از دماسنج های مقعدی برای اندازه گیری دمای بدن بهره ها استفاده کنید. در بهره های تازه متولد شده ممکن است افت دمای بدن در نتیجه قرار گرفتن در معرض جریان هوا و محیط سرد رخ دهد. در چنین مواردی لازم است تا بلافاصله آغوز گرم به بره خورانده شود تا دمای بدن آن افزایش یابد. استفاده از لوله معدی می تواند روش مناسبی برای خوراندن این آغوز به بره باشد. ممکن است لازم باشد تا این بهره ها را به محیطی گرم تر انتقال دهیم.

شکل ۸- دماسنج های مقعدی

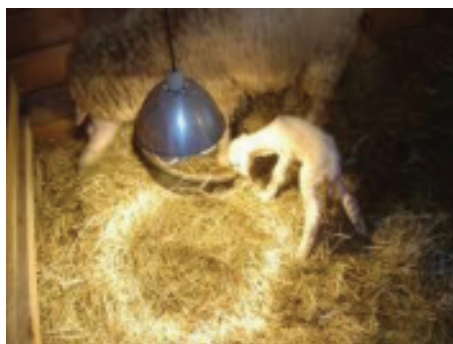
اگر بدن بره خیس یا محیط مرطوب است، باید بدن بره را خشک کرده و آن را در یک حوله پیچید. می‌توان بره را در یک جعبه مقوایی قرار داد و از ظروف حاوی آب داغ به عنوان منبع گرما استفاده کرد. این روش شرایطی مشابه جعبه‌های حرارتی که در برخی کشورها به صورت تجاری به فروش می‌رسند را فراهم می‌آورد. استفاده از لامپ‌های حرارتی نیز می‌تواند مؤثر باشد. البته بهتر است که استفاده از لامپ‌های حرارتی در فضای زایشگاه به روشی معمول و هر روزه تبدیل نشود؛ چراکه استفاده از این لامپ‌ها هزینه نسبتاً زیادی دارد و از سوی دیگر خطر بروز آتش‌سوزی نیز در کنار استفاده از این لامپ‌ها وجود دارد. چنانچه محیط نگهداری بره‌ها خشک و فاقد عوامل سرماساز باشد، آنگاه بره‌های سالم می‌توانند دماهای بسیار پایین را نیز به خوبی تحمل کنند. بعد از بکار بردن تمهیدات فوق برای گرم کردن بدن بره، دمای بدن آن را کنترل کنید. حمام‌های آب نیز در برخی موارد برای گرم کردن بدن بره‌ها استفاده می‌شود، اما باید توجه داشت که از آب بیش از حد گرم (بیش از ۴۰ درجه سانتی‌گراد) در حمام‌ها استفاده نکرد؛ چراکه در این صورت بدن بره با سرعت زیادی گرم شده و به بره شوک وارد می‌شود.

شکل ۹- نحوه پیچیدن بره در حوله و استفاده از حمام آب گرم

شکل ۱۰- نمونه‌ای از جعبه‌های حرارتی ساده و تجاری

شکل ۱۱- استفاده از لامپ‌های حرارتی برای گرم کردن بیره‌های تازه متولد شده

افت دمای بدن بره‌هایی که سن آن‌ها بیش از ۲۴ ساعت است معمولاً در نتیجه گرسنگی رخ می‌دهد. بدون دریافت انرژی از طریق مصرف شیر، بره ابتدا با افت گلوکز (قند) خون و سپس با افت دمای بدن مواجه شده و مرگ آن نیز محتمل خواهد بود. رسیدگی به این بره‌ها مشابه روش‌های ذکر شده برای بره‌های تازه متولد شده است، با این تفاوت که این دسته از بره‌ها نیازی به خوراندن آغوز ندارند. می‌توان جایگزین‌های شیر را با بطری یا لوله معدی به این بره‌ها خوراند. شیر را باید ابتدا گرم کرد، اما دمای آن را با چکاندن قطره‌ای از شیر روی ناحیه داخلی مچ دست خود کنترل کنید تا برای بره داغ نباشد و به عنوان یک راهنمای کلی در نظر داشته باشید که این بره‌ها باید در هر نوبت خوراندن شیر بین ۱۷۰ تا ۲۳۰ گرم شیر مصرف کنند.

۳-۲- بره‌های یتیم

بره‌های یتیم ماحصل پذیرفته نشدن توسط مادر یا مرگ میش هستند. پیوند دادن این بره‌ها با یک میش دیگر، پرورش و تغذیه آن‌ها با جایگزین‌های شیر یا در صورت امکان فروش این بره‌ها از جمله گزینه‌های پیش روی دامدار برای مواجهه با این بره‌ها هستند.

از روش‌های مختلفی برای پیوند دادن بره‌های یتیم به میش‌های دیگر استفاده می‌شود. معمولاً بزرگ‌ترین و پرخاشگرت‌ترین (سلطه‌جوترین) بره بهترین گزینه برای پیوند دادن است. پیوند دادن بره‌های یتیم زمانی بهتر جواب می‌دهد که بره‌های مورد نظر برای پیوند دادن هم سن بره‌های میش موردنظر باشند. بهتر است بره‌های سه قلو را به میشی پیوند داد که تنها یک بره (زایش تک قلو) دارد. بهتر است فرآیند پیوند دادن بره‌های یتیم در سریع‌ترین زمان ممکن پس از تولد این بره‌ها انجام گیرد. هر چه میش و بره‌های آن مدت بیش‌تری در کنار هم باشند پیوند قوی‌تری

با هم پیدا می کنند. پیوند دادن بره های مسن تر به میش دشوار است، چرا که در این شرایط نه تنها احتمال نپذیرفتن بره های یتیم توسط میش دایه وجود دارد، بلکه ممکن است بره های یتیم نیز میش را نپذیرند. تحت هر دو شرایط مذکور، همان طور که پیش تر عنوان شد، خوراندن آغوز به بره یتیم در ۲۴ ساعت اول پس از تولد اهمیت زیادی داشته و باید این امر را به هر نحو محقق کرد.

برای این که یک میش بره یتیمی را بپذیرد باید چنین تصور کند که این بره متعلق به خود اوست. فریب دادن برخی میش ها ساده تر از میش های دیگر است. اگر قرار است بره یتیم را به میشی پیوند دهید که درست در زمان حاضر و الساعه بره خود را به دنیا آورده است، مایعات جنینی و مایعات خارج شده از رحم میش، بعد از تولد بره ها را به بدن بره یتیم بمالید تا بوی بره اصلی میش را به بره یتیم سرایت دهید. در روشی دیگر پوششی جوراب مانند به مدت یک تا دو روز به بره اصلی میش در نظر گرفته شده برای پیوند دادن پوشانده می شود و سپس این پوشش به بره یتیم پوشانده خواهد شد. در تمامی این موارد سر میش را به گونه ای مهار کنید تا در ضمن فراهم بودن امکان مصرف آب و خوراک، میش قادر به برگرداندن سر خود و بوییدن بره، و در صورت تشخیص بره یتیم، قادر به پس زدن آن نباشد. با این کار میش مجبور خواهد بود تا به بره یتیم اجازه شیر خوردن دهد. زمان مورد نیاز برای پیوند دادن بره یتیم به یک میش در موارد مختلف متفاوت است. معمولاً با گذشت دوره ای در حدود سه تا هفت روز اغلب میش ها بره جدید را خواهند پذیرفت. بهتر است میش های پیوند خورده با بره یتیم را روزانه تحت نظر داشت.

شکل ۱۲- پیوند دادن بره یتیم با یک میش

ممکن است برخی بره‌ها در گله نیز به طور مصنوعی و با استفاده از جایگزین‌های شیر پرورش داده شوند. توجه کنید که در زمان خرید جایگزین‌های شیر به فرموله شدن آن‌ها برای بره اشاره شده باشد. این گروه از بره‌ها نیز باید در ۲۴ ساعت اول بعد از تولد به هر نحو با آغوز تغذیه شوند و بعد از آن می‌توان از جایگزین‌های شیر برای تغذیه آن‌ها استفاده کرد. در زایش‌های چندقلو، کوچک‌ترین و ضعیف‌ترین بره بهترین گزینه برای پرورش مصنوعی با استفاده از جایگزین‌های شیر است. هرچه بره سریع‌تر از میش جدا شود و سن کمتری داشته باشد عادت دادن آن به شیر خوردن از بطری آسان‌تر خواهد بود. غالباً عادت دادن بره به بطری شیر به اندازه چند نوبت شیردهی زمان می‌برد. اندکی گرسنه نگه داشتن بره (گذشت پنج تا شش ساعت از آخرین وعده دریافت شیر) سبب افزایش اشتیاق بره به مصرف شیر و عادت دادن آن به بطری شیر می‌شود. در برخی موارد نیز ممکن است نیاز باشد تا بره را به اجبار ملزم به شیر خوردن از بطری کنید. بره‌ها به طور معمول روزانه در حدود ۲۰ درصد از وزن بدن خود شیر مصرف می‌کنند. بر این اساس، بره‌ای با وزن ۵/۵ کیلوگرم روزانه باید در حدود ۱۱۰۰ گرم شیر مصرف کند. بهتر است این مقدار شیر را بر تعداد دفعاتی که در روز به بره شیر خواهید داد تقسیم کرده و در هر نوبت مقدار محاسبه شده را به بره بخورانید. بره‌هایی با سن یک تا دو روز باید حداقل

چهار مرتبه در روز شیر دریافت کنند؛ در حالی که بهره‌های مسن‌تر را می‌توان تنها دو بار در روز شیر داد. قبل از هر چیز باید شیر را گرم کنید تا سبب تحریک بره برای مصرف آن شود. هر زمان بره‌ها به بطری شیر عادت کردند، آنگاه می‌توان با تهیه سطل‌های شیر پستانکی و استفاده از شیر گرم نشده، در زمان و نیروی کار لازمه برای تغذیه این دسته از بره‌ها صرفه‌جویی کرد. نکته مهم در رابطه با استفاده از بطری یا سطل‌های شیر این است که بطری یا سطل را باید روزانه حداقل دو مرتبه بطور کامل تمیز کرده و در هر نوبت تغذیه نیز از شیر تازه استفاده کنید تا از بروز مشکلات احتمالی اجتناب شود. زمانی که بره‌ها آموختند تا مستقلاً و بدون کمک شما از سطل‌های معمولی شیر مصرف کنند، آن گاه می‌توانید آن‌ها را در گروه‌های هم‌سن و هم‌اندازه دسته‌بندی کنید تا از رقابت بین بره‌ها بر سر مصرف شیر تا حد امکان کاسته شود.

شکل ۱۳- نمونه‌ای از جایگزین‌های شیر تجاری برای بره

شکل ۱۴- نمونه‌ای از بطری شیر و سطل‌های پستانکی برای بره

گرم و خشک بودن قفس نگهداری این بره‌ها برای سلامت ماندن آن‌ها در سیستم پرورش مصنوعی از اهمیت زیادی برخوردار است. جنبه مهم دیگر در بحث تغذیه و پرورش مصنوعی بره‌ها این است که تغذیه این گروه از بره‌ها با خوراک خشک و آب را در اولین فرصت ممکنه آغاز کنید. برای این منظور باید خوراک خزشی تازه برای بره‌ها (حاوی ۲۰ درصد پروتئین) را تهیه و بعد از گذشت یک هفته از زمان تولد در دسترس بره‌ها قرار دهید. بره‌های پرورش‌یافته به صورت مصنوعی را می‌توان بعد از پایان هفته سوم زندگی از شیر گرفت (به شرطی که وزن بره در این زمان حداقل ۹ کیلوگرم باشد).

۳-۳- قطع دم و اخته کردن

ابزارهای مختلفی برای قطع دم و اخته کردن در دسترس هستند:

(۱) چاقو، (۲) گازانبر اخته کردن، (۳) ابزار حلقه انداز، (۴) ابزار اخته کردن چندکاره (ترکیبی) (۵) و (۶) بوردیزو (انبر اخته کردن).

-
- 1- Emasculator
 - 2- Elastrator
 - 3- All-in-one castrator
 - 4- burdizzo emasculatome

شکل ۱۵- از راست به چپ: گازانبر اخته کردن، حلقه انداز، ابزار چند کاره و بوردیزو

انتخاب ابزار مناسب برای شما بستگی به روش های مدیریتی شما و نیز سن بره ها در زمان قطع دم و اخته کردن دارد. تمامی این ابزارها در صورت استفاده درست و رعایت اصول بهداشتی لازمه از کارایی خوبی برخوردار خواهند بود.

بره هایی که دم آن ها قطع می شود به طور معمول تمیزتر باقی مانده و احتمالاً کمتر مورد هجوم حشرات پرنده قرار خواهند گرفت. گوسفندان بالغی که دم آن ها قطع نشده است ممکن است در زمان جفت گیری و زایش با مشکلاتی مواجه باشند.

چنانچه تصمیم شما بر این است که هم قطع دم و هم اخته کردن را انجام دهید، بهترین تصمیم این است که هر دو عمل توأمان و در حفاصل دو تا پنج روز پس از تولد صورت گیرند. استرس وارده به بره در سنین پایین کمتر خواهد بود. علاوه بر این، انجام این اعمال روی بره‌هایی باسن پایین‌تر با سرعت و سهولت بیشتری همراه خواهد بود. بهتر است در هر صورت قطع دم بره‌ها پیش از اتمام دومین هفته زندگی و اخته کردن آن‌ها پیش از اتمام شش هفتهگی انجام گیرد.

واکسیناسیون میش‌ها با واکسن کلستریدیوم پرفرینجنس نوع C و D و واکسن کزاز در حدود سه هفته پیش از زایمان سبب محافظت بره‌ها در برابر کزاز (از طریق مصرف آغوز) شده و در این صورت می‌توان با اطمینان خاطر بیشتری در چند روز آغازین زندگی بره‌ها اقدام به قطع دم و اخته کردن آن‌ها کرد. اگر میش‌ها پیش از زایمان بر علیه کزاز واکسینه نشده‌اند، در این صورت بهتر است بره‌ها ۳۰۰ واحد بین‌المللی آنتی‌توکسین کزاز و سم غیرفعال کزاز^۱ دریافت کنند. هیچ‌گاه آنتی‌توکسین و سم غیرفعال را در یک سرنگ با هم ترکیب نکنید یا آن‌ها را در محل یکسانی تزریق نکنید (هر یک از ترکیبات فوق را در یک طرف گردن تزریق کنید). سم غیرفعال باعث ایجاد یک پاسخ ایمنی در بدن بره می‌شود، در حالی که آنتی‌توکسین آنتی‌بادی‌ها را تأمین می‌کند. در رابطه با بره‌هایی که سن آن‌ها در زمان اقدام به قطع دم و اخته کردن در حدود سه تا چهار هفته است واکسیناسیون با سم غیرفعال کزاز را انجام دهید. استفاده از آنتی‌توکسین در این سن تنها در موقعیت‌هایی با ریسک بالا امکان‌پذیر خواهد بود.

به عنوان راهنما، بهتر است قطع دم در محلی که پوست ابتدای ناحیه دم به طرف دم تا می‌خورد صورت گیرد. این تاخوردگی پوست در بخش زیرین دم، درست بالای مقعد، قابل مشاهده است و در حدود ۲/۵ سانتی‌متر پایین‌تر به اتمام می‌رسد.

1- tetanus toxoid

مراقب باشید تا دم را خیلی از بالا قطع نکنید. کوتاه کردن بیش از حد دم، به همراه مجموعه عوامل مترتب آن، سبب افزایش احتمال وقوع پرو لاپس (بیرون زدگی) رکتوم می‌شود.

برای قطع دم غالباً از ابزار گازانبر اخته کردن استفاده می‌شود. در این ابزار از هر دو ساز و کار له کردن و بریدن استفاده می‌شود. له کردن ناحیه سبب بسته و مهر و موم شدن رگ‌های خونی در باقیمانده دم می‌شود؛ در حالی که عمل بریدن باعث قطع دم از بدن بره می‌شود. ابزار بوردیزو نیز با عملکردی نسبتاً مشابه موجب له شدن بافت انتهایی دم می‌شود. در این حالت از چاقو برای بریدن دنباله دم استفاده می‌شود (در ادامه محل اثرگذاری بوردیزو). خواه از گازانبر اخته کردن برای قطع دم استفاده کنید و خواه از بوردیزو، در هر دو حالت ابزار مورد استفاده باید برای حدود ۳۰ ثانیه روی دم نگاه داشته شود تا قطع جریان خونریزی تسریع گردد. استفاده از حلقه‌های لاستیکی اخته کردن نیز برای قطع دم بسیار رایج است. از آنجا که فرآیند قطع دم با حلقه‌های لاستیکی اخته کردن در حدود دو تا سه هفته به طول می‌انجامد، لذا ممکن است حشرات پرنده در این مدت مشکل ساز شوند. برای سرعت بخشیدن به قطع دم در زمان استفاده از حلقه‌های لاستیکی اخته کردن می‌توانید پس از گذشت دو تا سه روز دم را از زیر حلقه برش داده و به طور کامل از بدن بره جدا کنید.

قبل از اقدام به اخته کردن دام، ابتدا باید از قرار گرفتن هر دو بیضه در کیسه بیضه و باقی نماندن بیضه‌ها در حفره شکمی اطمینان حاصل کرد. استفاده از چاقو از رایج‌ترین روش‌های اخته کردن است. برای اینکار بره را در موقعیت نشسته مهار کرده و به وسیله چاقو یا قیچی ابزار اخته کردن ترکیبی، کیسه بیضه را از یک سوم انتهایی آن برش دهید. انتهای برش خورده کیسه بیضه را به طرف بدن دام (حفره شکمی) فشار دهید تا یکی از بیضه‌ها مشاهده شود. با استفاده از انگشتان خود یا ابزار اخته کردن ترکیبی، بیضه‌ها را محکم نگه دارید. با انگشتان شصت و اشاره دست آزاد خود ناحیه گردن کیسه بیضه را محکم و در خلاف جهت بدن بره نگه دارید. در این

حالت می‌توانید طناب هر بیضه را بین انگشتان خود حس کنید. به آرامی و به تدریج یکی از بیضه‌ها را بیرون بکشید تا زمانی که طناب بیضه گسیخته و قطع شود. در این زمان حالت لغزنده طناب بیضه را بین انگشتان شصت و اشاره خود احساس خواهید کرد و همچنان به کشش کیسه بیضه در خلاف جهت دیواره بدن بره ادامه دهید. این روش به جلوگیری از بروز فتق کمک خواهد کرد. روش فوق را برای بیضه دوم نیز اجرا کنید. توجه داشته باشید که بریدن یا قطع کردن طناب بیضه با چاقو سبب خونریزی شده و بهتر است از این کار اجتناب کنید.

برای اخته کردن می‌توان از حلقه‌های لاستیکی اخته کردن نیز استفاده کرد. در این روش حلقه دور ناحیه گردن کیسه بیضه و در نزدیک‌ترین فاصله ممکن با دیواره زیرین شکم قرار داده می‌شود. پیش از رها کردن حلقه مطمئن شوید که هر دو بیضه در کیسه بیضه قرار دارند. بعد از گذشت دو تا سه هفته کیسه بیضه به طور کامل از بدن جدا خواهد شد. همانند آنچه که در مورد قطع دم گفته شد، در این روش اخته کردن نیز می‌توان بعد از گذشت چند روز از انداختن حلقه، کیسه بیضه را از زیر حلقه برید. با این کار بریدگی و زخم کوچکی ایجاد می‌شود که به سرعت ترمیم خواهد شد. بعد از قطع دم و اخته کردن، باید به زخم‌های ایجاد شده با بتادین یا پانسمان رسیدگی کنید. در مورد بره‌های کوچک، ضعیف، لاغر و بیمار باید زمان قطع دم و اخته کردن را اندکی به تعویق انداخت. باید به این بره‌ها فرصت داد تا قبل از اقدام به قطع دم یا اخته کردن دوباره توان خود را بدست آورند.

لیست ابزار و مواد مورد نیاز برای زمان بزه زایی در گله

- دستکش های دامپزشکی
- دماسنج
- شماره گوش و ابزار شماره زنی
- نگه دارنده واژن
- جعبه حرارتی بیره
- لامپ های حرارتی
- ابزارهای اخته کردن و قطع دم
- قیچی
- لوله معدی با سرنگ ۶۰ سی سی
- بطری با سرپستانک بیره
- جایگزین شیر مخصوص بیره
- سرسوزن های نمره ۲۰ و ۱۸
- سرنگ های ۳، ۶ و ۱۲ سی سی
- محلول تزریقی سلنیوم-ویتامین E
- محلول ید هفت درصد
- آنتی توکسین کزاز
- اسپری حشره
- پروپیلن گلیکول
- آنتی بیوتیک ها
- الکترولیت ها